

FÖRLAGSAVTAL

Förlaget **X AB** (nedan Förlaget) och författaren F (Författaren) har i dag **ingått ett förlagsavtal** på följande villkor om verket **Kunskapsmakarna** (verket), vars upphovsrätt tillhör Författaren ensam.

Författaren **upplåter** till Förlaget ensamrätt att, i omfattning och på villkor som definieras nedan, låta trycka och i bokform ge ut och bland allmänheten sprida verket på svenska. Författaren behåller alla övriga rättigheter till verket.

1 §

Författaren överlämnar till Förlaget ett **fullständigt manuskript** senast den _____. Manuskriptet omfattar även ett förslag till **illustrationsplan**, om parterna skilt kommer överens om detta. Om Författaren förutsätts leverera bildmaterial för verket ingås överenskommelse om särskilt arvode för detta. Förlaget ska **publicera verket inom** _____ från inlämnandet av det fullständiga manuskriptet. I annat fall har Författaren rätt att häva avtalet och behålla förskottet på författararvodet.

2 §

Den **första upplagan** är minst _____ exemplar. Förlaget har rätt att ta nya upplagor av verket. Förlaget ska ge Författaren ett **tryckningsintyg** enligt upphovsrättslagen om antalet tryckta exemplar vid varje tillfälle.

3 §

Om verket har sålts slut och Förlaget inte har utnyttjat sin rätt att ge ut en ny upplaga, ska Författaren skriftligt begära att Förläggaren **tar en ny upplaga**, om han eller hon vill att en ny upplaga tas. Om en ny upplaga inte har tagits inom _____ månader från det skriftliga kravet, har Författaren rätt att häva detta avtal.

4 §

Författaren har rätt att rätta fel i manuskriptet utan att företa väsentliga ändringar i verket. Förlaget har rätt att rätta fel om Författaren inte gjort det. Särskilt överenskoms om rättelser och tillägg i nya upplagor.

5 §

Förlaget bestämmer, efter att ha hört Författaren, verkets utformning, typografi och omslag samt svarar för illustrationerna enligt illustrationsplanen och kostnaderna för dem.

6 §

Som ett **förskott på författarvode** betalar Förlaget en fjärdedel när avtalet undertecknas och en andra fjärdedel när manuskriptet inlämnas av det beräknade författarvode för den första upplagan. Garantiförskottet dras av från redovisningen av sålda exemplar.

7 §

Författarvode (royaltyn) för den rättighet som överläts med detta avtal baserar sig på försäljningen av verket. Förlaget betalar ett enligt försäljningen **progressivt stigande** författarvode om X – Y % av sina försäljningsintäkter exklusive moms. Förlagets försäljningsintäkter är det rabatterade pris bokhandeln eller annan minuthandel betalar förlaget. När Förlaget säljer direkt är försäljningsintäkten det skattefria pris som kunden betalar. Författarvode stiger på följande sätt enligt försäljningen:

- minst 20 procent, när försäljningen är 1 – 2 000 exemplar
- basprocenten + 2 – 3 %, när försäljningen är 2 001 – 4 000 exemplar
- basprocenten + 4 – 6 %, när försäljningen är 4 001 eller mera

(Försäljningssiffrorna utgår från antagandet att verkets första upplaga är 2 000 exemplar .)

8 §

Förlaget redovisar försäljningen för varje kalenderår åt Författaren och **betalar arvode** senast inom _____ månad följande år.

9 §

Förlaget beslutar om marknadsföringen av verket, metoderna för marknadsföringen och andra åtgärder för att främja försäljningen samt svarar för dessa kostnader. Förlaget har rätt att i dessa syften sprida fri- och recensionsexemplar av verket. Författarvode erläggs inte för de friexemplar Författaren får eller för de fri- och recensionsexemplar förlaget delar ut.

10 §

Författaren får 30 **friexemplar** av den första upplagan och 10 friexemplar av varje ny upplaga av verket.

11 §

Förlaget har rätt att åt ett annat förlag bjuda ut rätten att ge ut verket på annat språk än svenska i Finland eller utomlands. Innan ett förlagsavtal om **utgivning i översättning** undertecknas, krävs författarens medgivande. Författaren har rätt att få ett exemplar av avtalet med det andra förlaget. Intäkterna av den sålda förlagsrätten delas så att författaren får 75 % och förlaget 25 %. Förlaget

ska betala den andel som tillkommer författaren inom _____ månader från att ha fått betalning och samtidigt tillstålla författaren redovisningen från det andra förlaget.

12 §

När _____ år har gått från utgivningen av en upplaga, får Förlaget sälja eller förstöra **restlagret** på valbart sätt. För försäljning betalas arvode enligt detta avtal. Författaren ska dock erbjudas förstahandsrätt att inlösa restlagret eller en del av det till produktionskostnadspris. Om förlaget avslutar försäljningen av verket enligt denna paragraf, anses avtalet vara upphävt och alla rättigheter återgår genast till Författaren.

13 §

Författaren har rätt att **köpa sitt eget verk** av förlaget med _____ % rabatt.

14 §

Författaren förbinder sig att i första hand erbjuda Förlaget rätt att enligt särskilt avtal ge ut verket även i elektronisk eller audiovisuell form. Förlaget ska utnyttja denna **optionsrätt** inom fyra månader från Författarens anbud. Om Författaren och Förlaget inte inom denna tid uppnår ett avtal som tillfredsställer vardera parten, har Författaren rätt att ingå avtal med utomstående parter.

15 §

Förlaget får **inte överlåta** sin på detta avtal grundade rätt. Rättigheterna övergår dock om förlagsverksamheten eller en del av den överlåts i enlighet med stadgandena i upphovsrättslagen.

16 §

Författaren får inte utan Förlagets tillstånd på eget eller annat förlag ge ut ett verk, som kan **anses konkurrera** med verket i detta avtal.

17 §

Parterna har rätt att häva avtalet, om den andra parten väsentligt bryter mot avtalets villkor. När avtalet upphör eller hävs, återgår alla rättigheter Författaren överlåtit till Författaren.

18 §

Om parterna inte genom förhandlingar når samförstånd i en fråga som gäller detta avtal, avgörs tvisten av Helsingfors tingsrätt.

19 §

Avtalet har uppgjorts i två likalydande exemplar, ett för vardera parten.

Helsingfors, den _____ 200__

Författaren
facklitterär författare

Förlagets företrädare
X Ab

Om att ingå förlagsavtal

Det råder avtalsfrihet i Finland, dvs. var och en kan själv bestämma om han eller hon vill ingå ett avtal, med vem och på vilka villkor. Inga villkor har uppställts för att ingå ett förlagsavtal, så ett muntligt avtal är lika bindande som ett skriftligt. Ett skriftligt avtal rekommenderas dock och förlagsavtal ingås nästan utan undantag skriftligen. Det är allt skäl att noggrant läsa igenom avtalets innehåll och därtill hörande eventuella allmänna avtalsvillkor.

Ett förlagsavtal ska ingås utifrån en genuin förhandlingssituation. Författaren ska försöka uppnå det bästa möjliga resultatet för sin egen del, eftersom förlagsavtalet fastställer de villkor enligt vilka han eller hon får ersättning för arbetet med sitt verk. Förlagsavtal ingås i mycket olika situationer och därför varierar givetvis också upphovsmannens förhandlingssituation från fall till fall. Författaren kan själv erbjuda en förläggare sitt manuskript eller en förläggare har kanske bett författaren skriva en bok om ett visst ämne. Avtalsrättsligt anses ett avtal ha ingåtts, när ett anbud har godkänts. Den part som hävdar att ett avtal har ingåtts har alltid bevisbördan vad gäller avtalet och dess innehåll.

Att överlåta upphovsrätt och överlåtelserns omfattning

Upphovsrätten uppstår alltid hos den fysiska person som har skapat ett verk. Personen i fråga kan, i den omfattning han eller hon vill, överlåta de ekonomiska rättigheterna att nyttja verket. I takt med

den tekniska utvecklingen blir sätten att ekonomiskt nyttja verk hela tiden fler. Upphovsmannen har allt skäl att noggrant överväga vilka rättigheter han eller hon överlåter med ett avtal, eftersom till exempel rättigheterna att ge ut ett verk i elektronisk form kan ha ett betydande ekonomiskt värde med åren. Med ett förlagsavtal ger man vanligtvis förläggaren ensamrätt att ge ut och sprida ett verk i bokform på svenska och upphovsmannen har alla andra ekonomiska rättigheter till verket.

Vår förening rekommenderar att **det absolut lönar sig att ingå ett separat förlagsavtal för varje form av utgivning**, så att särdragen i en utgivningsform kan beaktas och avtalet är skäligt för båda parter. I vissa fall kan det på sin höjd vara motiverat att med ett och samma avtal ge förläggaren en s.k. optionsrätt att förhandla om utgivningen av ett verk i andra former (se 14 § i mönsteravtalet).

Överlämnande av manuskript

I förlagsavtalen kommer man vanligtvis överens om när författaren senast ska lämna in manuskriptet till förläggaren. Det är på sin plats att författaren informerar förläggaren om hur arbetet med manuskriptet framskrider och också i god tid meddelar om han eller hon tror att manuskriptet blir försenat. Förläggarna har vanligtvis förståelse för om det förekommer mindre förseningar, men författaren ska förstås sträva efter att manuskriptet blir färdigt inom den överenskomna tidtabellen.

Leverans av eventuell illustrationsplan

I förlagsavtal om fackböcker kommer man rätt ofta överens om att författaren tillsammans med manuskriptet levererar ett förslag till illustrationsplan. Författaren vill själv också ofta göra så, eftersom han eller hon under arbetets gång ofta bildar sig en uppfattning om vilka illustrationer som passar i boken. Med en illustrationsplan avses dock en preliminär plan över eventuella illustrationer, och den bör inte vara alltför arbetskrävande. Förläggaren har ansvaret för att illustrera verket och för kostnaderna för detta. Författaren ska få ett separat arvode om det förutsätts att han eller hon levererar ett färdigt bildmaterial.

Förläggarens ansvar att ge ut verket

Det är skäl att i förlagsavtalet också komma överens om när förläggaren senast ska ge ut manuskriptet. En rimlig tid kan exempelvis vara mellan sex månader och ett år. För vissa typer av verk kan det vara nödvändigt att komma överens om en kortare tid, om innehållet i verket till exempel föråldras mycket snabbt eller om man vill att det ges ut under en viss årtid.

Om man inte avtalar om tidpunkten för utgivningen i avtalet, ska 34 § i upphovsrättslagen tillämpas, där utgivningstiden är rätt lång (två år för litterära verk). Om den tid som reserverats för utgivningen har löpt ut, kan författaren häva avtalet genom att meddela förläggaren om det och författaren har rätt att behålla uppburet arvode. Därefter har författaren rätt att ingå ett avtal med någon annan om utgivning av verket.

Upplagens storlek och tryckningsintyg

Det är skäl att komma överens om upplagens storlek i förlagsavtalet, om man känner till storleken på den första upplagan då avtalet ingås. Författaren bör åtminstone av förläggaren få en preliminär uppskattning om storleken på den första upplagan. För författaren är det viktigt att veta hur många exemplar som slutligen tryckts av verket. Då kan han eller hon följa upp att författararvodet för varje sålt exemplar redovisas honom eller henne. Förläggaren är med stöd av 35 § i upphovsrättslagen skyldig att tillstålla upphovsmannen ett intyg från tryckeriet eller den som eljest mångfaldigar verket, om antalet framställda exemplar. För klarhetens skull kan det vara på sin plats att också i förlagsavtalet skriva in om att författaren ska ges ett tryckningsintyg.

Ny upplaga

Vanligtvis kommer man i förlagsavtalet överens om att förläggaren har rätt att ta nya upplagor av verket. Om man inte i avtalet uttryckligen ger förläggaren rätt att ta en ny upplaga upphör förlagsavtalet att gälla, när upplagan har sålts slut och upphovsmannen kan fritt avtala med andra om att ge ut verket.

Om förläggaren inte på eget initiativ tar en ny upplaga, fastän upplagan har sålts slut, kan upphovsmannen begära att förläggaren tar en ny upplaga. Det är skäl att göra denna begäran skriftligt. Det är motiverat att i förlagsavtalet komma överens om en skälig tid inom vilken förläggaren ska ta en ny upplaga. I annat fall hävs avtalet och rätten att ge ut verket återgår till upphovsmannen. 4–8 månader kan anses vara en skälig tid som reserveras för att ta en ny upplaga. Om man inte i avtalet kommer överens om en skälig tid för att ta en ny upplaga, ska bestämmelsen i 34 § i upphovsrättslagen tillämpas, enligt vilken en ny upplaga ska tas inom ett år efter det att upphovsmannen skriftligen begärt sådan utgivning.

Förskott på författararvode

Ofta betalas en viss del av författararvodet på förhand. Upphovsrättslagen förutsätter inte utbetalning av förskott. Vår förening rekommenderar att en fjärdedel av det beräknade författararvodet för den första upplagan betalas när avtalet undertecknas och en andra fjärdedel när manuskriptet inlämnas eller senast när boken kommer ut. Ofta kommer man överens om att förskottet dras av från redovisningen av sålda exemplar. Om man inte kommer överens om att förskottet ska dras av, kan man anse att förskottet är en ersättning för att skriva boken, och därtill ska det författararvode man avtalat om i avtalet oavkortat betalas.

Om författararvodet för sålda exemplar inte överskrider det betalda förskottet, får författaren behålla förskottet på arvodet. Författaren får behålla förskottet också i det fall att förläggaren av någon orsak inte ger ut verket. Om man inte avtalar om utbetalning av förskott, är det ur upphovsmannens synvinkel viktigt att komma överens om en rätt kort tid, inom vilken förläggaren är skyldig att ge ut verket.

Författararvode

Paragrafen där man avtalar om hur författararvodesprocenten bestäms är för författaren en av de viktigaste i förlagsavtalet. Tidigare var det skattefria riktgivande detaljhandelspriset för en bok relativt etablerat som beräkningsgrund för författararvodet. Numera har många förlag övergått till att författararvodet uträknas på det försäljningspris exklusive mervärdesskatt som förläggaren får, och som är mycket lägre än det tidigare använda riktgivande detaljhandelspriset. Med förläggarens försäljningsintäkter exklusive moms avses det pris exklusive moms (moms 8 %) som förläggaren får av bokhandlarna eller annan distributionskanal.

Enligt vår förenings rekommendation kan ett skäligt författararvode anses vara 20–25 %, om det uträknas på förläggarens försäljningspris exklusive moms. Avdrag från författararvodet bör inte göras förrän arvodet betalas ut och arvode ska betalas för varje sålt exemplar av verket. I förlagsavtalet kan man visserligen komma överens om att exempelvis redovisningar som är mindre än 30 euro betalas ut i samband med följande års redovisning.

Progressivt stigande författararvode

I vissa fall kan det vara befogat att författararvodet fastställs så att det stiger progressivt enligt försäljningen. Denna modell för arvode används allt mer och mer i förlagsavtal. Högre arvodesprocenter motiverar författaren att skriva en så bra bok som möjligt och det är rimligt att upphovsmannen får ersättning för om boken säljer bättre än förväntat. Den ekonomiska nyttan av varje sålt exemplar ökar också relativt sett ju mer boken säljs. Vanligtvis kan man anse att de mål

som uppställts för försäljningen har uppnåtts när den första upplagan har sålts slut, och i detta skede borde det finnas grund för att höja författararvodet med några procentenheter. Det är skäligt att arvodesprocenten höjs en andra gång om verket säljer bra också efter detta. Skälig tidpunkt för att höja författararvodet bör alltid avgöras från fall till fall.

Uträkning av författararvodet och betalning av arvodet

I förlagsavtalen bestämmer man ofta att betalningen av författararvodet enligt föregående års försäljning sker under perioden april–juli. I dag har förläggarna teknisk beredskap att göra redovisningarna även tidigare och ibland kommer man överens om en tidigare redovisningstidpunkt. Om det i avtalet inte nämns något om när redovisningen ska ske, ska 35 § i upphovsrättslagen tillämpas. Enligt den ska förläggaren inom nio månader efter redovisningsårets slut tillstålla upphovsmannen en redovisning om försäljningen under året och om restupplagan vid årsskiftet. För upphovsmannen är uppgiften om restupplagan ofta också viktig för att han eller hon vid behov ska kunna förhandla om att förläggaren ska ta en ny upplaga. Det är alltid skäl att granska redovisningen över författararvodet och informera förläggaren om eventuella oklarheter.

Förläggarens ansvar och skyldigheter

Förläggaren beslutar ofta med yrkeskunskap om åtgärder för marknadsföringen av ett verk. Förläggaren ska också svara för marknadsföringskostnaderna. Det förklarar också varför förläggaren får en så stor del av försäljningsintäkterna exklusive moms för verket. Det är hårt arbete att marknadsföra en bok, och därför vänder sig författare ofta till en kommersiell förläggare. Om det förutsätts att författaren med en betydande insats deltar i marknadsföringen av sin bok, ska författaren få en särskild ersättning för det. Inom förlagsbranschen är det praxis att förläggaren kan dela ut fri- och recensionsexemplar av ett verk för att marknadsföra det. Men det är inte tillåtet att dela ut friexemplar för att främja förläggarens övriga affärsverksamhet.

I 33 § i upphovsrättslagen finns det uttryckligen en bestämmelse om förläggarens ansvar enligt följande: "Förläggaren är pliktig att utgiva verket inom skälig tid, på sedvanligt sätt sörjd för dess spridning samt fullfölja utgivningen i den omfattning, som betingas av möjligheterna till avsättning och övriga omständigheter. Försummas det, vare upphovsmannen berättigad att häva avtalet och behålla uppburet honorar, n jute ock ersättning för skada, som ej täckes av honoraret."

Författarens friexemplar

I förlagsavtalet avtalar man ofta om hur många friexemplar författaren får och denna punkt är vanligtvis inte någon stor fråga för förläggarna. Vår förening rekommenderar att författaren bör få 30 friexemplar av bokens första upplaga och 10 friexemplar av varje ny upplaga. Om ett verk har flera upphovsmän, får var och en vanligtvis något färre friexemplar. Det är allt skäl att förhandla om antalet friexemplar, liksom om alla andra punkter i avtalet, om upphovsmannen har önskemål om ändringar av avtalets innehåll.

Överlåtelse av översättningsrättigheter

När ett förlagsavtal ingås bör man även fundera över om man också ska ge förläggaren rätt att förmedla översättningsrättigheter. Finländsk litteratur översätts tyvärr i mycket ringa utsträckning än i dag, och förläggarna har ofta den bästa möjligheten att via sina kontakter kunna förmedla översättningsrättigheter vidare. Författaren kan också naturligtvis behålla rätten att överlåta översättningsrättigheterna till tredje part. Om man vill så behöver man inte i förlagsavtalet säga någonting alls om verkets översättningsrättigheter. Regeln är då att upphovsmannen har rätten av överlåta översättningsrättigheterna. I vissa undantagsfall kan det finnas grund för att komma överens om att upphovsmannen och förläggaren har parallell rätt att avtala om att överlåta översättningsrättigheterna.

Om förläggaren har rätt att överlåta översättningsrättigheterna är det befogat att författaren får veta på vilka villkor översättningsrättigheterna har överlåtit, så att författaren kan vara säker på att den andel av arvodet han eller hon får är rätt. Den andel av arvodet som tillhör författaren som intäkt för översättningsrättigheterna ska också redovisas inom några månader efter det att förläggaren har fått pengarna. Det kan inte anses motiverat att koppla ihop redovisningen med den årliga redovisningen av författararvodet på grund av att det kan dröja länge innan denna sker.

Förstöring av restlager och hävning av avtalet

Det kan vara befogat att i avtalet komma överens om hur restlagret ska förstöras. Det gör man ofta med tanke på att ett verk inte längre säljer i någon större omfattning, eller att den tid från utgivningen av den sista upplagan som man avtalat om, har löpt ut. Enligt branschpraxis har upphovsmannen ofta förstahandsrätt att lösa in restlagret till produktionskostnadspris. För upphovsmannen är det också viktigt att man skriver in i avtalet att avtalet anses vara upphävt och att alla rättigheter genast återgår till upphovsmannen när förläggaren har beslutat att förstöra restlagret. Detta ger upphovsmannen möjlighet att omedelbart ge ut verket i ett annat

sammanhang eller via en annan förläggare, och ibland finns det enligt upphovsmannens mening en tydlig marknad för ett verk, trots att förläggaren av en eller annan orsak inte längre vill hålla kvar verket i sitt sortiment.

Författarens möjlighet att köpa sitt eget verk

Ofta finns det en välmotiverad orsak till att i förlagsavtalet komma överens om upphovsmannens möjligheter att köpa sitt eget verk av förläggaren med en avsevärd rabatt. Vanligtvis kommer man överens om en rabatt på 30–50 %. Det lönar sig verkligen att köpa sina egna böcker om författaren till exempel föreläser om ämnen som boken handlar om och i dessa sammanhang kan sälja sina böcker via sitt eget företag. Genom att köpa sin egen bok får författaren möjlighet till rentav betydande tilläggsinkomster utöver det normala författararvodet. För de exemplar som författaren själv köper ska också det normala avtalsenliga författararvodet betalas.

Förläggarens optionsrätt till andra former av utgivning

Ibland kan det ligga i bägge parter intresse att i förlagsavtalet ge förläggaren förstahandsrätt att förhandla om utgivning av verket i andra former. En option ger inte i och för sig rätt att ge ut verket, utan förpliktigar endast upphovsmannen att först erbjuda rätten att ge ut verket till ifrågavarande förläggare. Om upphovsmannen och förläggaren inte når en överenskommelse som tillfredsställer bägge parter om andra former av utgivning, har upphovsmannen efter en tid som bestäms i avtalet rätt att ingå avtal om annat ekonomiskt nyttjande av verket med utomstående parter. Det är motiverat att ge optionsrätten till den förläggare som trycker verket i bokform endast i fråga om sådana utgivningsformer som förläggaren kommersiellt bedriver, och det således kan anses sannolikt att ett inbördes avtal kan ingås också i fråga om andra utgivningsformer.

Att överlåta förlagsrättigheter vidare

Enligt 28 § i upphovsrättslagen må den, till vilken upphovsrätt överlåtit, inte ändra verket och inte heller överlåta rätten vidare, om inte annat avtalats. Denna lagparagraf ska tillämpas också då en författare överlåter rätten att utge ett verk till en förläggare. För upphovsmannens del är det förstås naturligt att han eller hon har kvar bestämmanderätten / kontrollen över det ekonomiska nyttjandet av verket, och att förläggaren inte kan överlåta den rätt förläggaren fått vidare till tredje part. Förläggaren ska alltid förhandla om överlåtelsen av rättigheterna vidare med upphovsmannen och klausulen om konkurrensförbud i avtalet begränsar också upphovsmannens egna möjligheter att samtidigt överlåta rätten att ge ut ett verk till flera parter. Enligt upphovsrättslagen kan

upphovsrätten övergå vidare från förläggaren endast om förlagsverksamheten eller en del av denna överlåts, och en klausul som förklarar detta inskrivs också ofta i förlagsavtalet.

Klausul om konkurrensbegränsning

Det är mycket vanligt att man i förlagsavtal kommer överens om att upphovsmannen inte under den tid avtalet är i kraft ger ut ett verk, som kan anses konkurrera med verket som avtalet gäller. En motsvarande bestämmelse finns också i 37 § i upphovsrättslagen. Klausulen om konkurrensbegränsning får inte ges en vid tolkning och konkurrerande verksamhet omfattar endast de former för utgivning som upphovsmannen har överlåtit enligt förlagsavtalet. Upphovsmannen bör se till att klausulen om konkurrensbegränsning inte kan tolkas så att den begränsar hans eller hennes möjligheter att nyttja sitt verk ekonomiskt i sammanhang som upphovsmannen inte med avtalet har velat överlåta vidare.